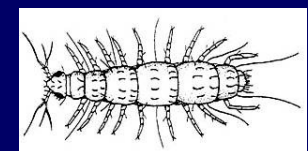

- - Euchelicerata
- - Mandibulata
- - Myriapoda

„Cheliceriformes“

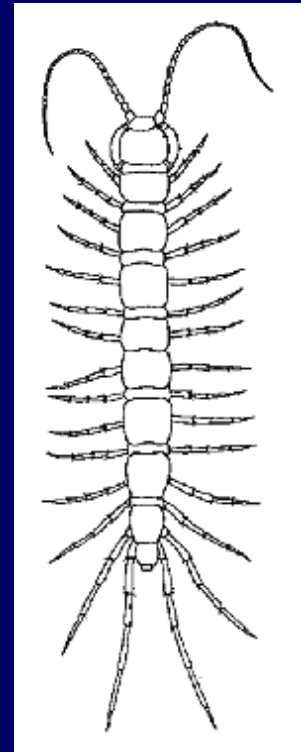

Myriapoda - stonožkovci

- hlava a homonomně segmentovaný trup (10–177 článků)
- 1 pár končetin na každém článku
- vzdušnice ektodermálního původu, na povrch stigmata, uvnitř chitinová výstelka intima
- vlhkomilné druhy

Chilopoda - stonožky

- půdní, endogeičtí, predátoři - kroužkovci, hmyz, pavouci
- trup homonomně segmentovaný (velikost 1–25 cm)
- na hlavě 1 pár tykadel, kusadla a 2 páry čelistí, 2 skupiny jednoduchých očí
- první končetiny trupu tvoří mohutné čelistní nožky **maxillipedy** s jedovou žlázou
- předposlední pár - **vlečné nožky** se smyslovými receptory,
- poslední **gonopody**

Geophilus (zemnivka)

bez očí, tělo nitkovité

Scolopendra cingulata (stonoha pásovaná) Jižní Evropa, až 14 cm, bolestivě kouše (jedovatá)

Clinopodes flavidus (zemnivka žlutavá) slepá, půdní

Lithobius sp. (stonožka)

u nás cca 20 těžko odlišitelných druhů, střídání krátkých a dlouhých článků

Symphyla - stonoženky

- drobní, půdní, bez pigmentu a bez očí
- živí se odumřelou i živou fytomasou
- 2. pár čelistí splývá jako u hmyzu ve spodní pysk
- trup s 12 články s končetinami, poslední pár končetin je změněn v nečleněné přívěsky se snovacími žlázami

Scutigera immaculata (stonoženka bílá)

běžná pod kameny a v humusu

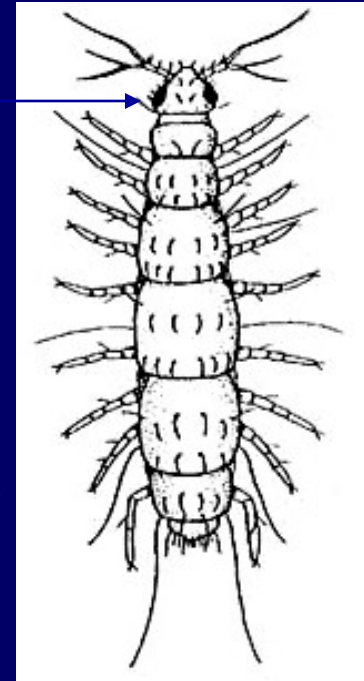

Pauropoda - drobnušky

- drobní, půdní, vysávají mycelia nižších hub
- trojvětvná tykadla, bez očí
- pouze 1 pár kusadel a nepárové **gnatochilarium** (= zadní okraj ústní dutiny), čelisti chybí
- hřbetní štítky splývají po 2, tělo s 9–11 články s končetinami
- bez dýchací a cévní soustavy

Pauropus huxleyi (drobnuška bledá)

Tömösuaryho orgán
pravděpodobně
chemoreceptor

Diplopoda - mnohonožky

- půdní epigeické druhy, často podkorní
- válcovité tělo nebo dorzoventrálně zploštělé
- pouze pár kusadel, opět vytvořeno **gnatochilarium**
- tykadla jednoduchá, nevětvená
- krční článek bez končetin
- následující 3 čl. nesou po jednom páru
- zbývajících 6–150 čl. (tzv. zadečková část trupu) splývá po dvou v **diplosegmenty** – potom nesou 2 páry končetin

Polyxenus lagurus (chlupule podkorní)
2 mm, nesklerotizované měkké tělo

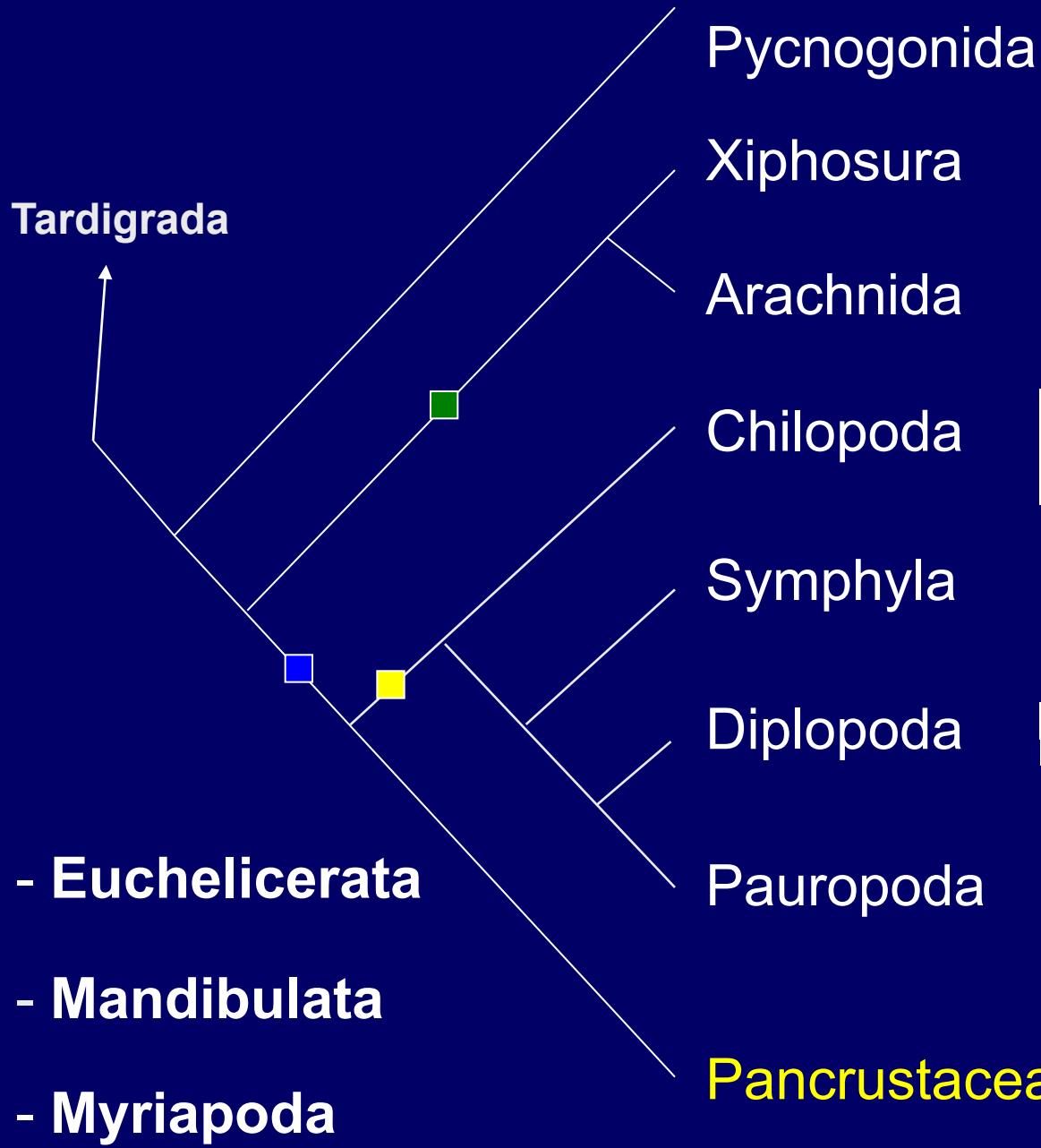
Glomeris pustulata (svinule lesní) schopnost dokonalé
volvace, spíše na otevřených stanovištích

Polydesmus complanatus (plochule křehká)
v opadance vlhkých listnatých lesů,
dorzoventrálně zploštělé tělo, trupové články mají
postranní křidélka

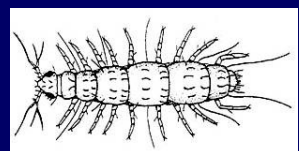
čeleď **Julidae** - protáhlé dlouhé tělo kruhového průřezu,
telson většinou s ocáskem

- - Euchelicerata
- - Mandibulata
- - Myriapoda

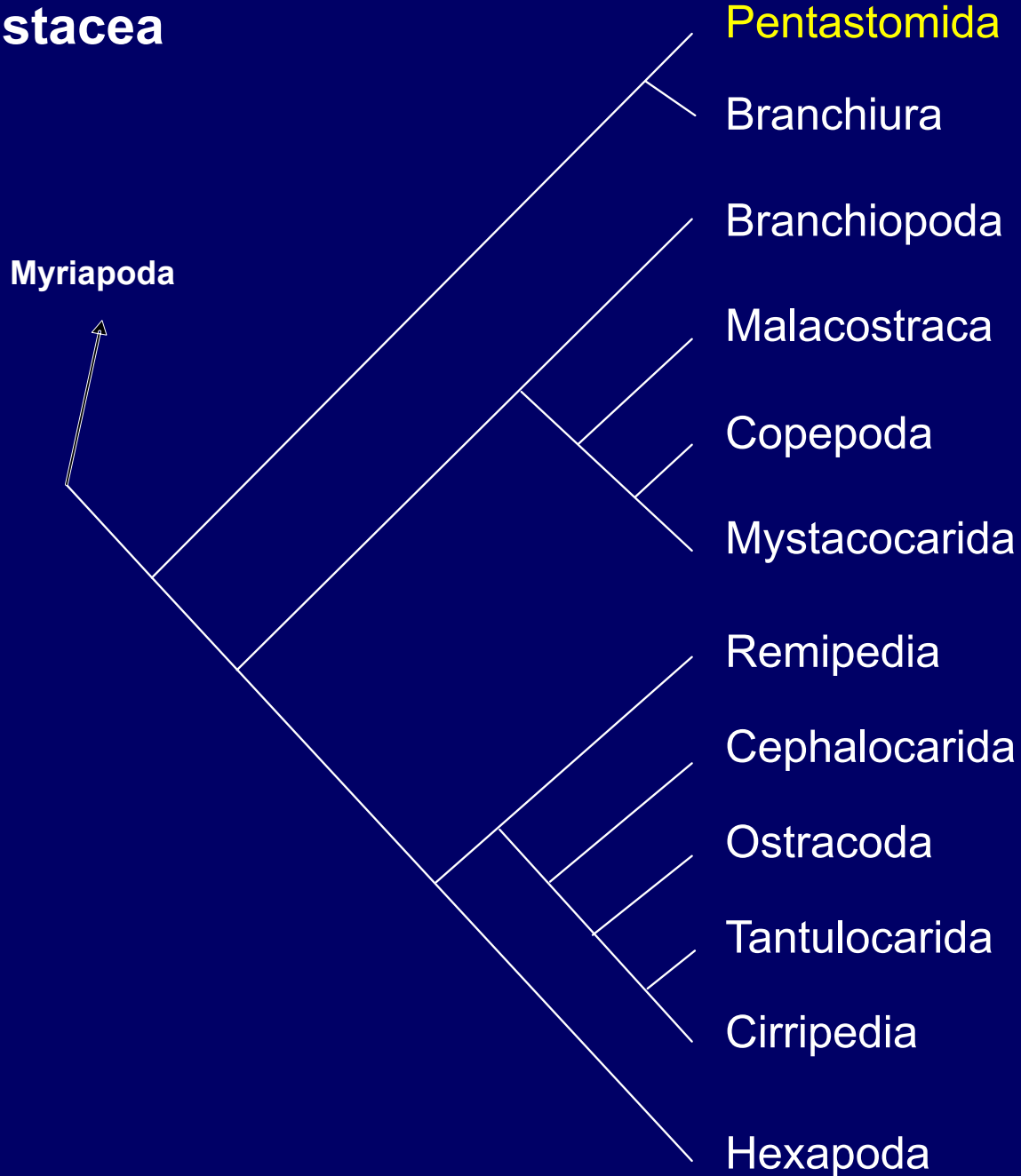
„Cheliceriformes“

Pancrustacea

Pancrustacea

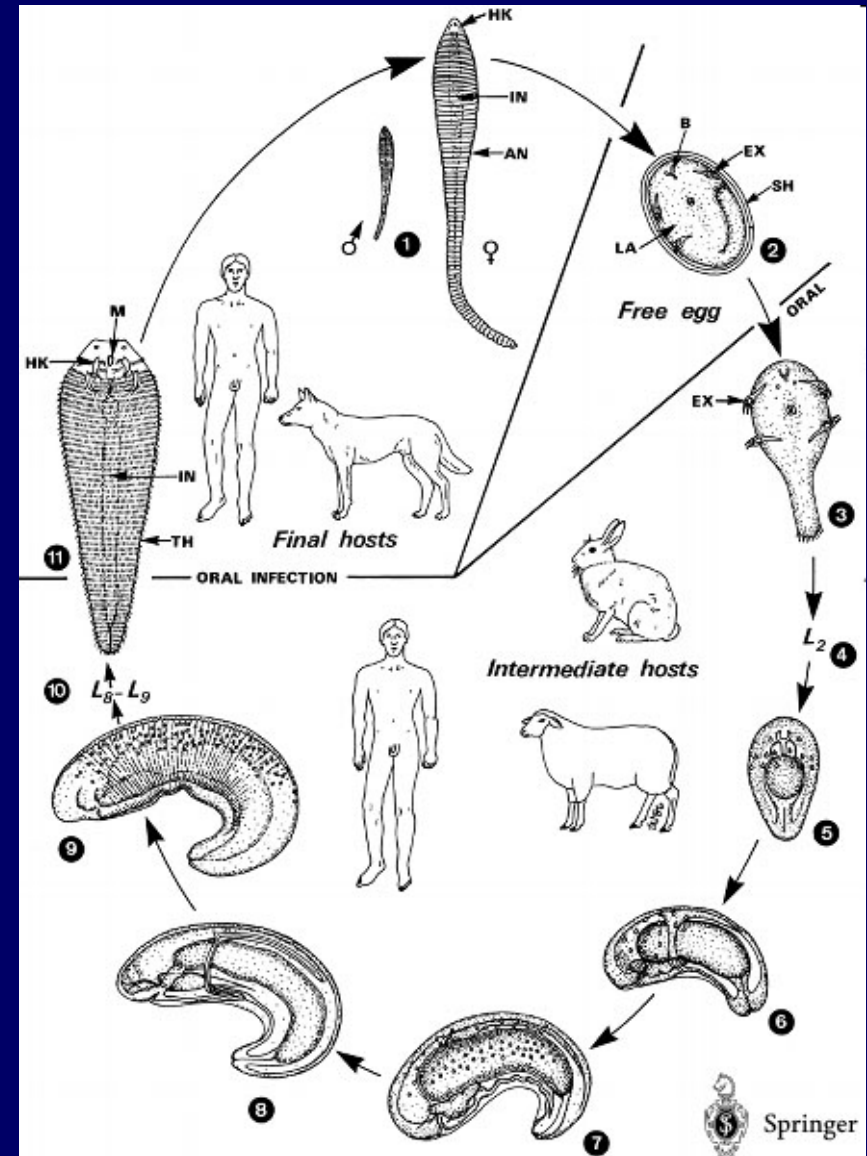

„Crustacea“

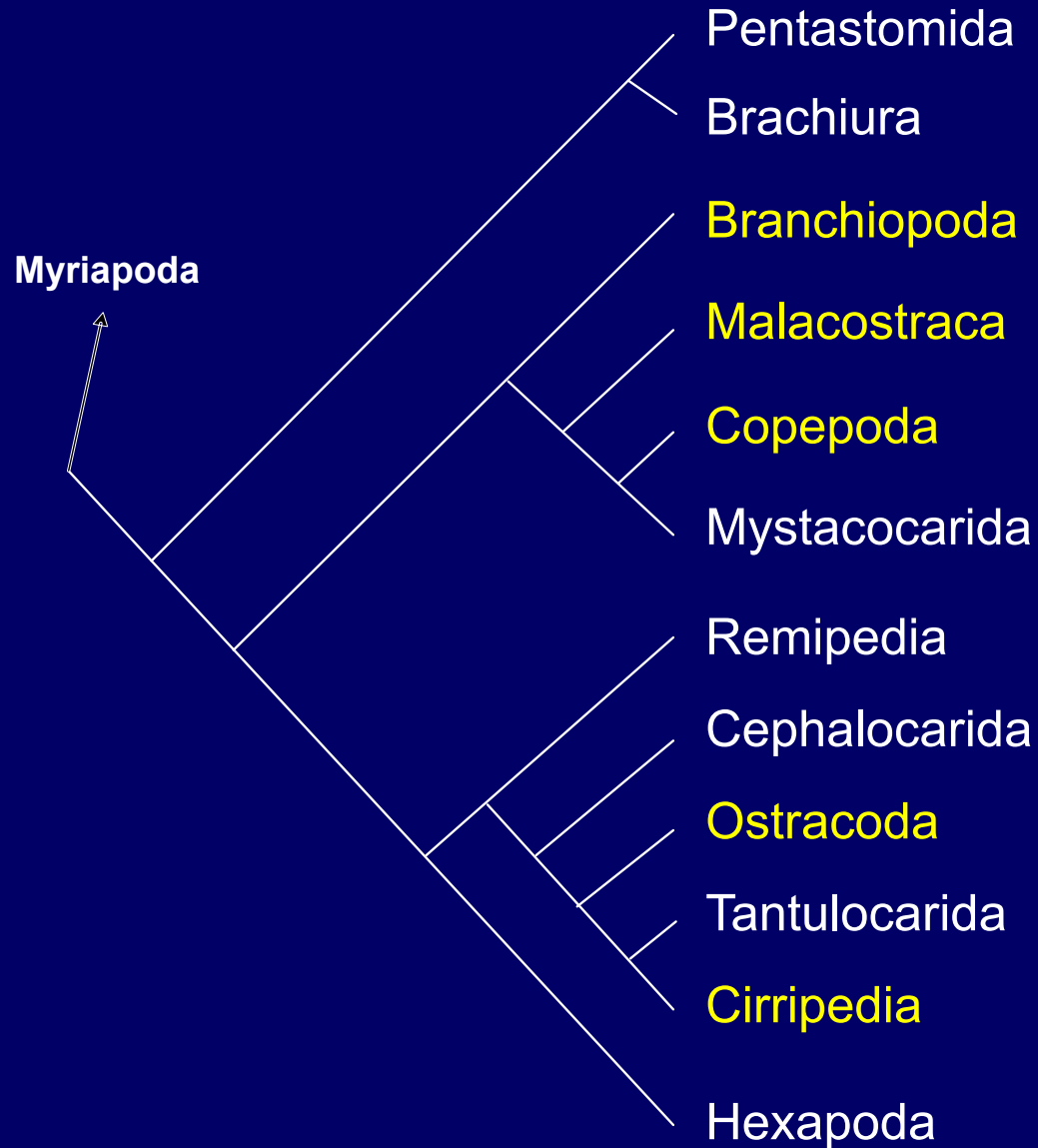
PENTASTOMIDA - jazyčnatky

- červovité tělo; parazité dýchacích orgánů masožravců
- 5 výběžků – ústa a dva páry končetin

Linguatula serrata (jazyčnatka tasemnicová) 10 cm, v nosní a lebeční dutině psovitých šelem, larvální stádia zajíci a králíci

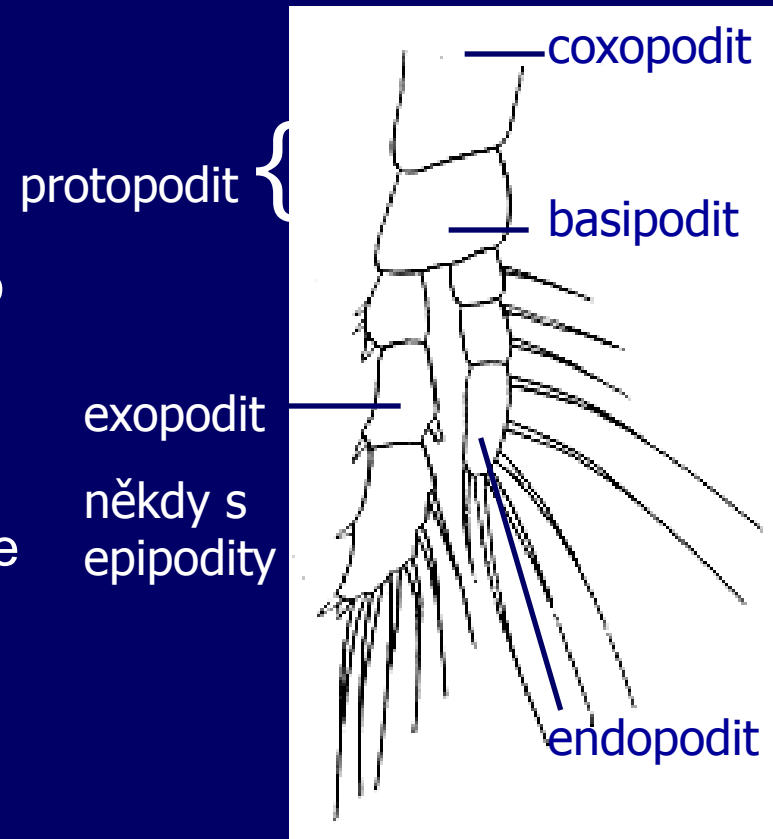
„CRUSTACEA“ - korýši

„Crustacea“

- tělo je kryto kutikulou někdy inkrustovanou CaCO_3 – krunýř
- vodní (moře, sladkovodní), suchozemští jen někteří (např. Isopoda); volně žijící i parazitičtí
- hlava: 1. článek-akron a 5 článků nesoucích antenuy a antény (tykadla), mandibuly (kusadla) a 2 páry maxil (čelisti); může být kryta carapaxem
- hrud' (thorax): 3 čl., nesou maxilipedy (čelistní nožky), dál končetiny kráčivé nebo dýchací
- zadeček (abdomen) nese končetiny jen u rakovců (Malacostraca) – pleon, srůstem článků zadečku s posledním článkem může vzniknout pleotelson
- končetiny: a) jednovětevné k lezení
b) dvouvětevné

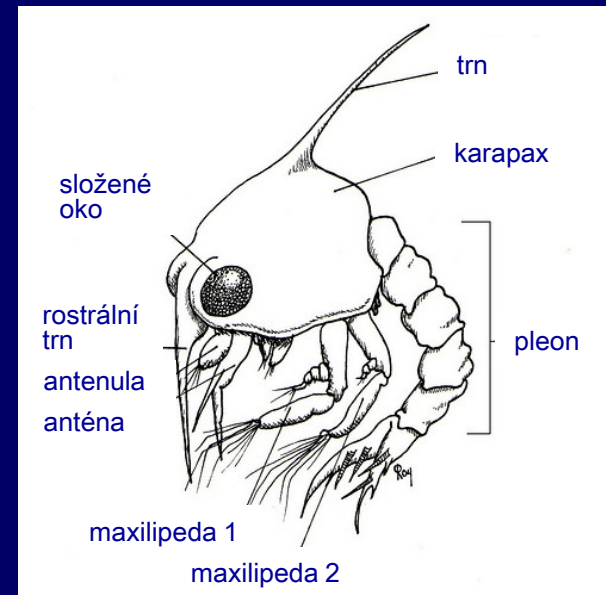
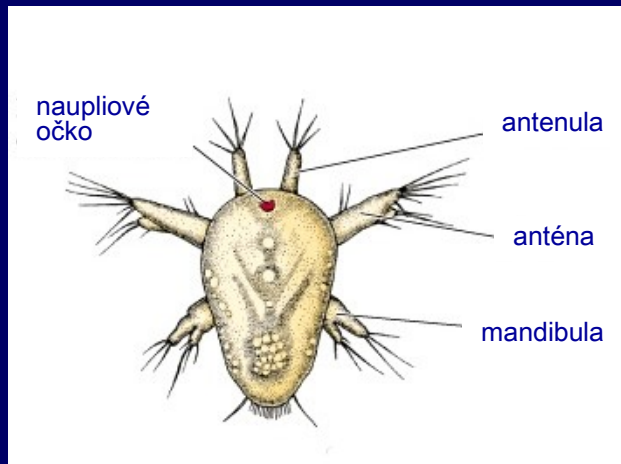
„Crustacea“ - korýši

- TS: **trubicovitá**, do střeva ústí hepatopankreas
- VS: **metanefridia** 2 páry: u báze tykadel na 2. článku antén (antenální) a na 2. článku maxil (maxilární)
- DS: žábry - **epipoditové přívěsky** na končetinách, nebo tenkostěnnou **vnitřní vrstvou karapaxu**, suchozemští dýchání **vzdušnicovými plícemi**
- CS: otevřená, u Decapoda srdce
- NS: původně žebříčková s nadhltnovým gangliem a segmentálně uspořádanými páry ganglií na břišních provazcích, u rakovců mozkový ganglion
- **smyslové orgány**: složené oči a střední nepárové oko

- rozmnožování: **gonochoristé**, někdy partenogenetické larvy, vývoj přímý nebo přes larvu
- **nauplius** s naupliovým očkem a 3 páry končetin: antenuly, anteny a mandibuly
- **zoea** (u rakovců) s dlouhým, článkovaným pleonem a krátkým, neúplně článkovaným thoraxem

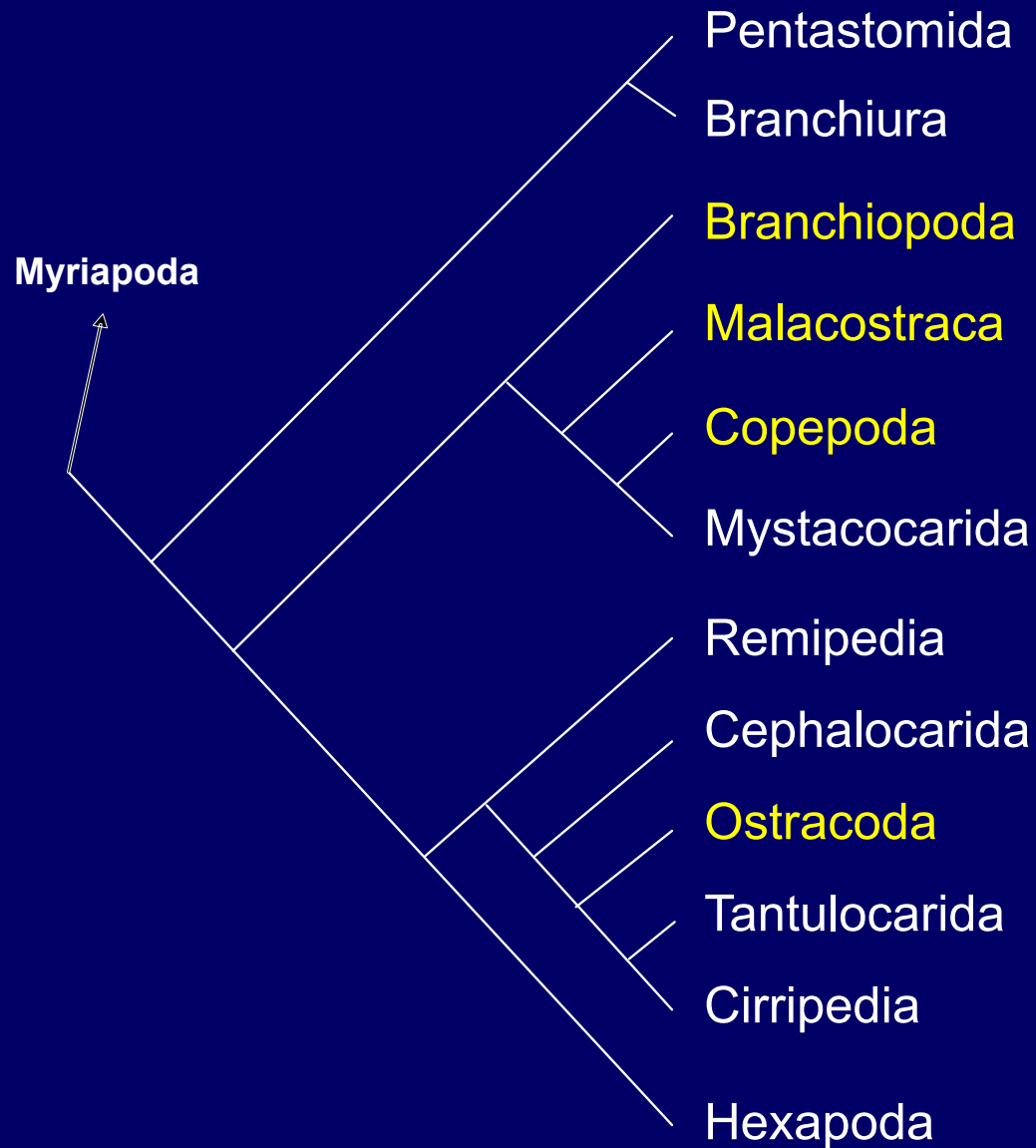
BRANCHIURA - kapřivci

- ploché terčovitě tělo s tykadly přeměněnými v příchytne háčky, mandibuly přeměněny v bodavé ústrojí (stilet) a oba páry maxil v přísavky
- ektoparaziti ryb

Argulus foliaceus (kapřivec plochý)

video

BRANCHIOPODA - lupenonožci

- drobní sladkovodní - periodické tůně, slané vody ve vnitrozemí
- hrudní nožky lupenité - nesou žábry a filtrují potravu
- zadeček bez končetin s furkou
- larva nauplius

ANOSTRACA - žábronožky

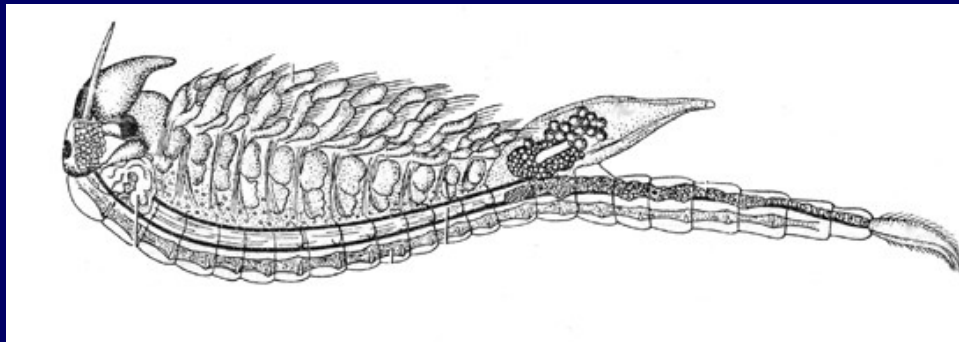
NOTOSTRACA - listonožky

CONCHOSTRACA - škeblivky

CLADOCERA - perloočky

ANOSTRACA - žábřonožky

- periodické tůně
- laterálně zploštělé tělo (plavou hřbetem dolů), na hlavě oči na stopkách, mezi nimi naupliové očko, na zadečku furka
- hrudní nožky slouží k plavání, dýchání, filtraci potravy
- antény samců jsou zvětšené a slouží k uchopení samičky při kopulaci
- larva nauplius; vajíčka snesou i víceleté vyschnutí

Zástupci:

Eubranchipus grubii (žábřonožka sněžní) →

Branchipus schaefferi (žábřonožka letní)

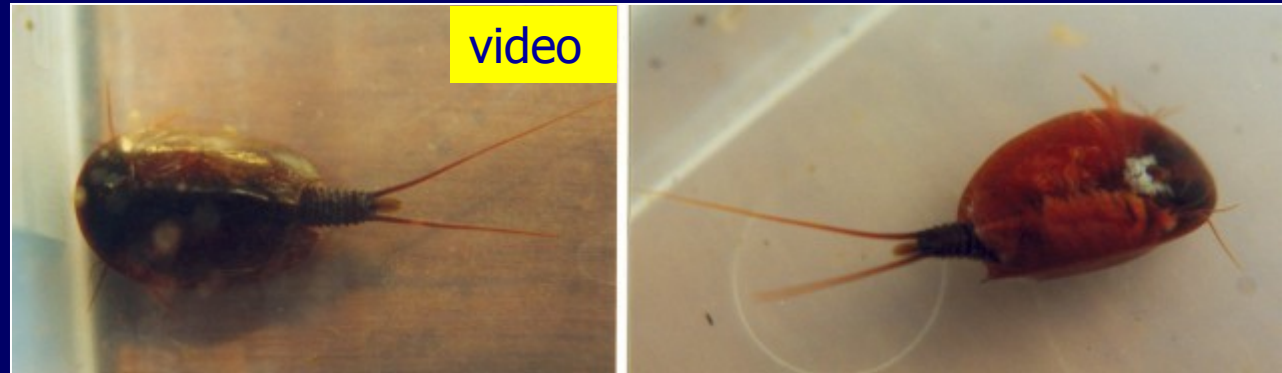
Artemia salina (žábřonožka solná)

NOTOSTRACA - listonožky

- periodické tůně
- tělo je dorzoventrálně zploštělé, na hřbetní straně kryté kožním záhybem tvořícím **hlavohrudní štít**
- mají 11 párů hrudních lupenitých končetin, na zadečku **furka**
- potrava - dravci, mrchožrouti, detritofágové

Lepidurus apus
(listonoh jarní)

Triops cancriformis
(listonoh letní)

CONCHOSTRACA - škeblovky

- periodické tůně
- tělo je zploštělé, uložené v dvouchlopňové skořápce, na břicho je otevřená
- na hlavě složené oči a naupliové očko
- pohyb pomocí mohutných antén těsně nad dnem, trhaný
- potrava drobné organizmy, zbytky rostlin, detrit
- larva nauplius

Limnadia lenticularis (škeblovka velká)

Cyzicus tetracerus (škeblovka oválná)

CLADOCERA - perloočky

- tělo je laterálně zploštělé, dvouchlopňová skořápka nekryje hlavu, 1 složené oko + 1 naupliové oko
- pohyb veslovitý - dlouhé antény, antenuly zakrnělé s chemoreceptory
- potrava filtrací sestonu z vody (hrudní končetiny)
- dýchání epipodity
- zadeček s furkou
- **heterogonie**: partenogenetické samičky - haploidní vajíčka - samci - kopulace - vajíčka v ochranném obalu - ephippium - partenogenetické samičky
- vývoj většinou přímý bez larvy

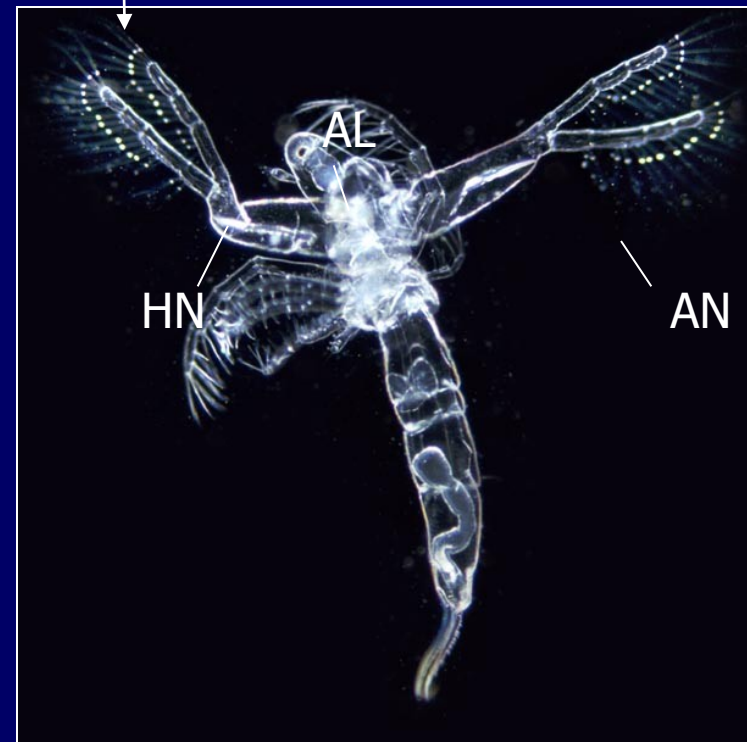
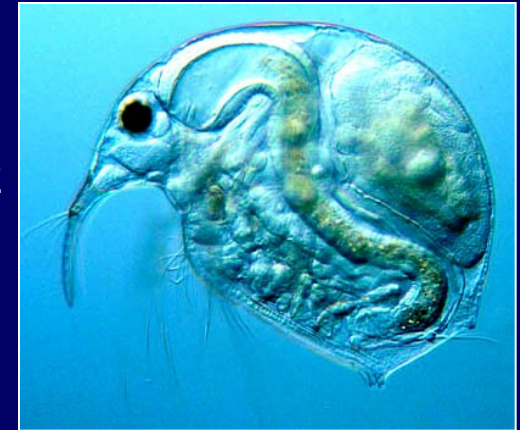
video

Daphnia pulex hrotnatka obecná – menší stojaté vody

Bosmina longirostris nosatička obecná – dlouhé chobotky z antenul

Leptodora kindtii ramenatka velká – v letním planktonu rybníků a jezer, hrudní končetiny směřují dopředu k uchopení kořisti

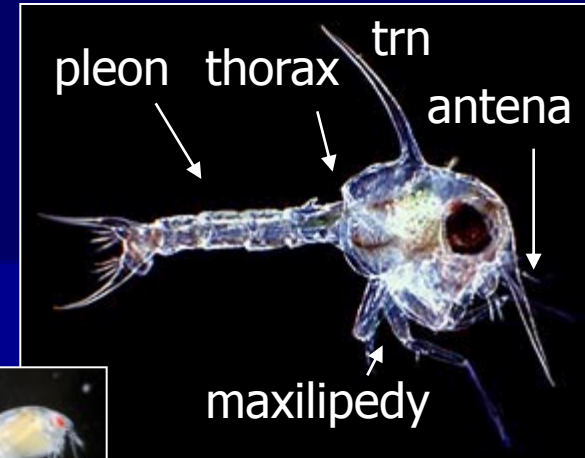

MALACOSTRACA - rakovci

inkrustovaný krunýř

hlava (6 čl.), hrud' (8 čl.) a zadeček (7 čl.)

cévní a nervová soustava dobře vyvinutá, vylučovací soustava maxilární nebo antenální žlázy, larva zoea →

NEBALIACEA – nebálie

reliktní skupina mořských korýšů, tělo kryté dvojchlopňovým karapaxem

STOMATOPODA - ústonožci

draví korýši, 2. pár hrudních nožek upraven jako lapací (jako kudlanky), Středozevní moře

Squilla mantis strašek kudlankový

BATHYNELLACEA – bezkrunýřky

slepí korýši v intersticiálních prostorách

Bathynella natans bezkrunýřka slepá, délka 1 mm, ve zvodněných štěrkopiscích

ISOPODA – stejnonožci

- tělo klenuté, dorzoventrálně zploštělé hlava srůstá s hrudními články
- hrudní nožky kráčivé, nerozeklané; zadečkové dvouvětevné, lupínkovité k dýchání
- maxilární žlázy
- bez larvy
- mořští, sladkovodní a suchozemští

Asellus aquaticus (beruška vodní)

Oniscus asellus (stínka zední)

Porcellio scaber (stínka obecná)

zadečkové nožky přeměněny ve vzdušnicové plíce

Armadillidium vulgare (svinka obecná)

suchomilná, schopnost volvace

AMPHIPODA – různonožci

- tělo laterálně zploštělé
- hrudní nožky 2. a 3. páru na konci rozšířené s drápkem; další hrudní kráčivé,
- na zadečku 3 páry dvouvětvných obrvených plovacích nožek, 3 páry skákacích
- antenální žlázy
- bez larvy

Gammarus fossarum (blešivec potoční)

Gammarus roeselii (blešivec hřebenatý)

Stygobromus ambulans (srostlorep kráčivý)

tůně na J. Moravě

Niphargus aquilex (blešivec studniční)

bílý, slepý, podzemní vody

video

DECAPODA – desetinožci

- cephalothorax krytý **karapaxem**
- 3 páry hr. nožek **maxilipedy**
- 5 párů jednovětevných kráčivých **pereiopody**
- 3 páry mohou být klepítkovité
- larva zoea
- pohyb pomocí posledních 4 párů pereiopod, u krabů do strany

- **ASTACIDEA - raci**
- tělo sklerotizované, 3 páry hrud. končetin za čel. nožkami s klepety, oči na stopkách

Astacus astacus – rak říční, klepeta krátká a na ostří se zuby, koncem 19. st. v Evropě téměř vymřel na račí mor (parazitická plíseň *Aphanomyces astaci*), čisté a chladné toky

video

Pontastacus leptodactylus – rak bahenní, klepeta dlouhá, štíhlá a hladká; z tehdejší Haliče přivezen jako náhrada za raka říčního, snáší vyšší znečištění

Austropotamobius torrentium – rak kamenáč, jihoevropský druh, u nás na severní hranici, velmi vzácný, podobný raku říčnímu, ale je menší a má tupější rostrum

Orconectes limosus – rak pruhovaný, původem severoamerický druh zavlečený do Evropy, odolný vůči račímu moru (choroba původem také z Ameriky) a přenáší je na populace našich raků

CARIDEA (krevety)

zadečkové nožky plovací, bez inkrustace tělního pokryvu

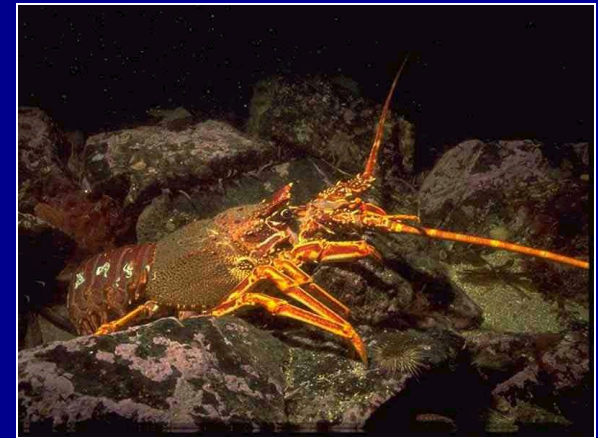
Palaemon squilla kreveta baltická,
Crangon crangon garnát obecný

PALINURA (langusty)

Bez klepet na hrudních končetinách.

Palinurus elephas langusta evropská 45 cm,
chutné maso abdomenu.

ANOMURA (poustevníčci)

Pagurus poustevníček spirálovitě stočený
zadeček vkládá do ulit plžů, klepeta
asymetrická.

VIDEO

BRACHYURA (krabi)

zkrácený trojúhelníkový zadeček, zahnutý
pod hlavohrud'

Carcinus maenas krab obecný – Atlantické a
Středozemní moře, běžný

Eriocheir sinensis krab čínský Labe s lodní
dopravou, na klepetech plst'ovité povlaky

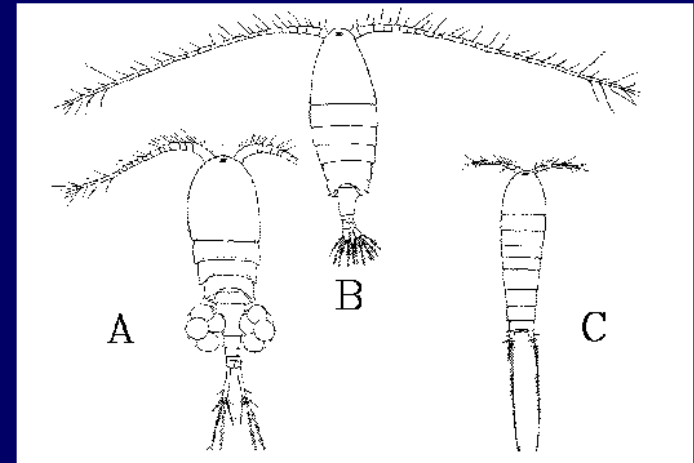
Potamon fluviatile sladkovodní druh

COPEPODA - klanonožci

- tělo válcovité nebo kyjovité
- pohyb pomocí rozeklaných hrudních nožek
- velké anteny, na hlavohrudi naupliové očko
- larva nauplius; plankton, detrit, paraziticky

Cyclopoida – buchanky (A):

pohyb 4 páry hrudních nožek, pohyb skoky, v přestávkách klesají s roztaženými antenulami.

Calanoida – vznášivky (B) :

rotačním pohybem všech hlavových přívěsků
jeden vaječný váček

Harpacticoida – plazivky (C) :

4 páry krátkých hrudních nožek, v intersticiálu

Parazité:

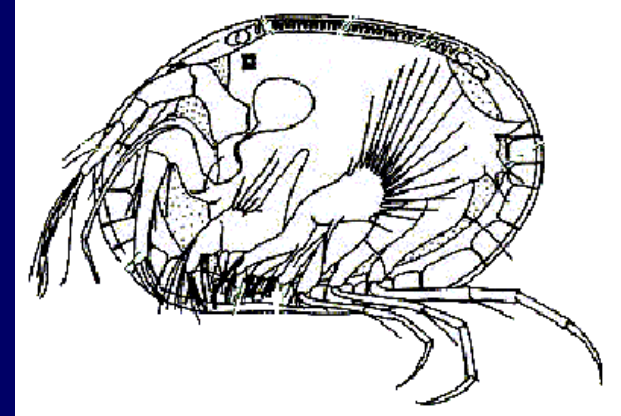
Ergasilus sieboldi (chlopek obecný) - přichycuje se anténami na žábry ryb.

Lernaea cyprinacea (červok kapří) na pokožce kaprovitých

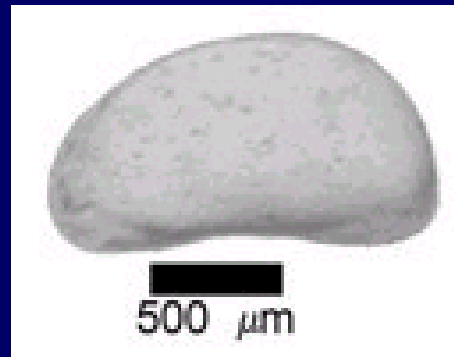
OSTRACODA - lasturnatky

- u nás cca 100 druhů
- dvouchlopňová skořápka ledvinovitého pružným vazem
- pohyb 2 páry tykadel + hrudní nožky, lezou
- všežraví - zbytky rostlin, živočichů. detrit, živé organismy
- nauplius

Candona candida (lasturnatka)

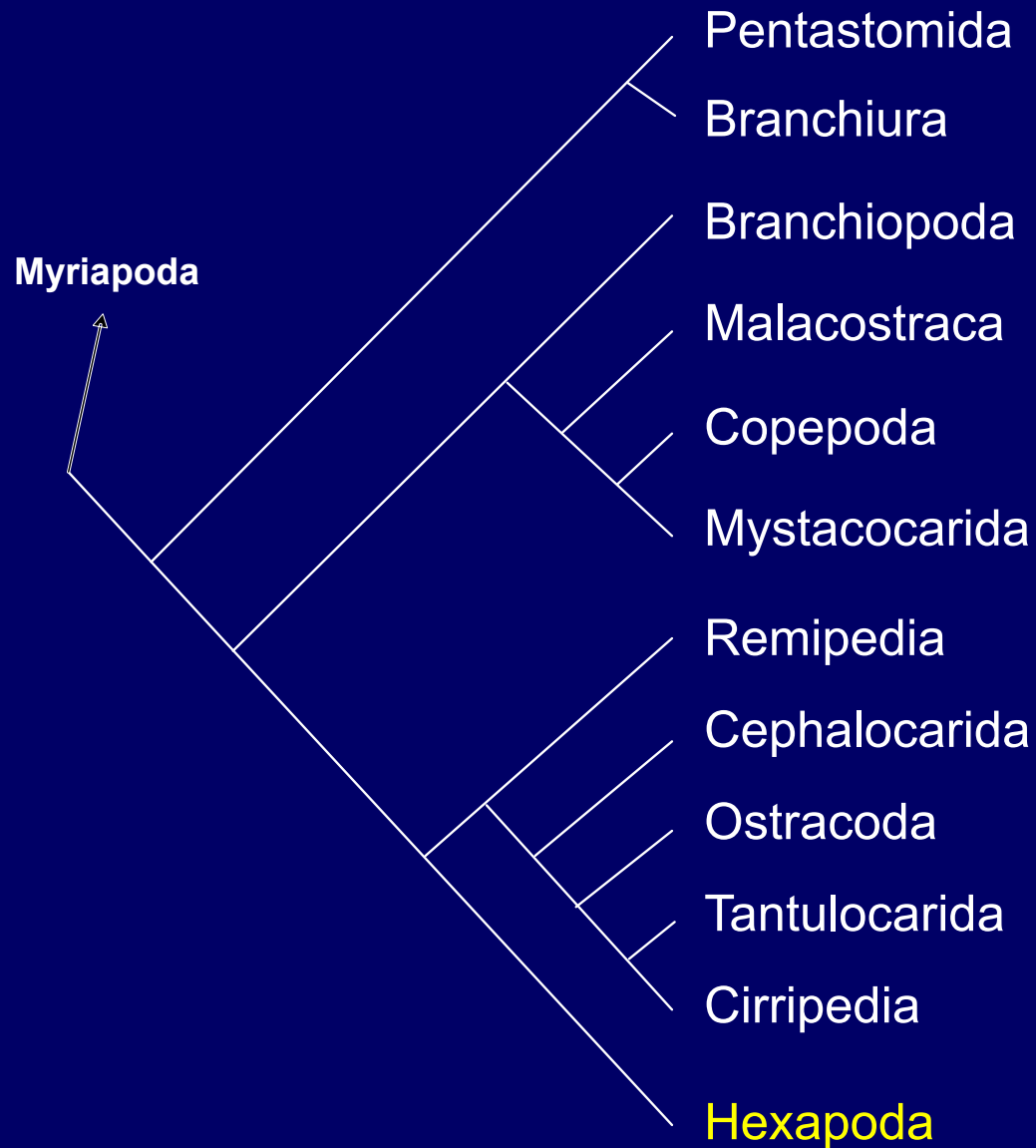
Notodromas monacha lasturnatka hladinová

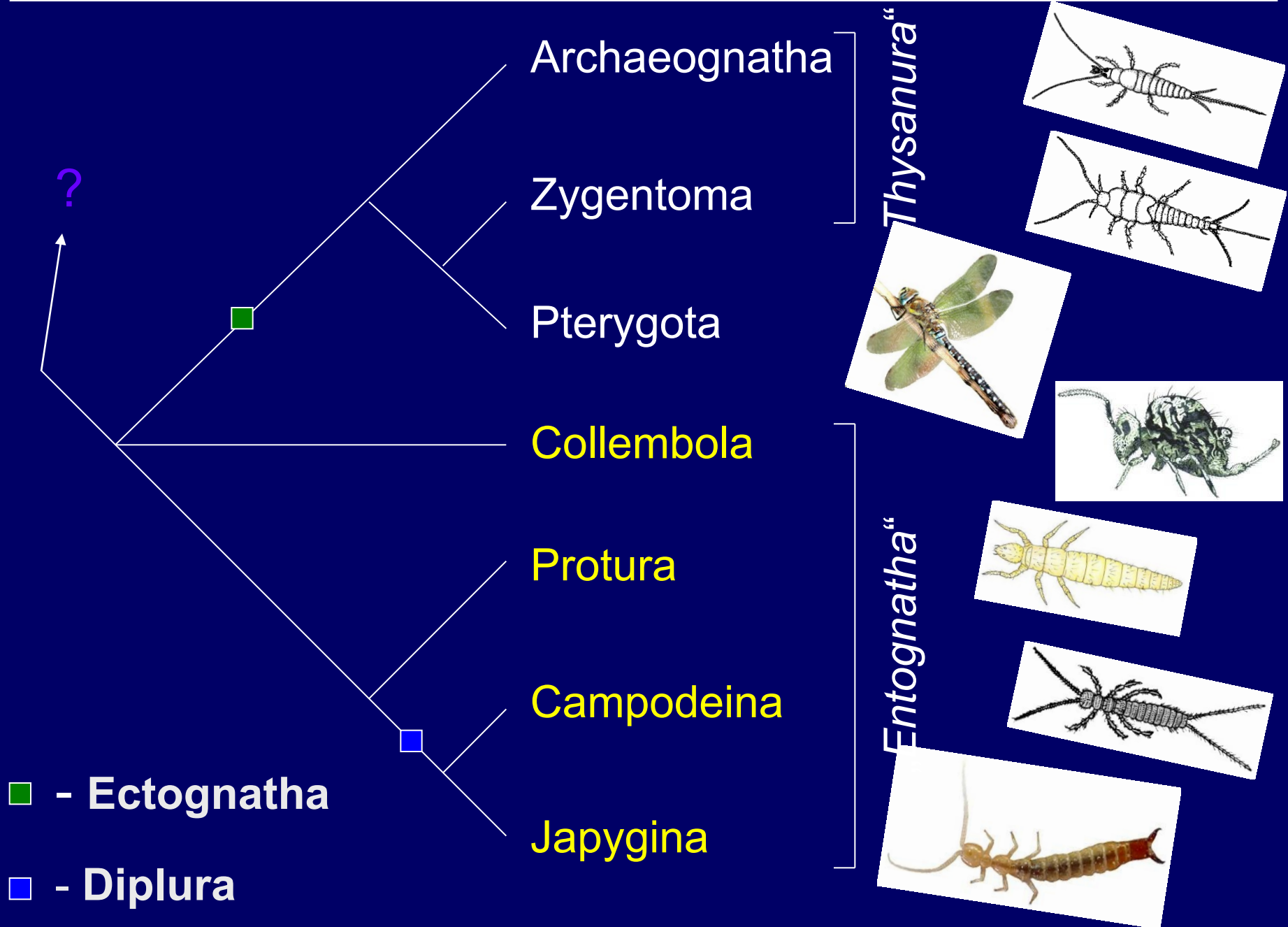
CIRRIPEDIA (svijonožci)

- mořští přisedlí korýši, larva nauplius - metanauplius - cyprisová larva.
- *Lepas anatifera* vilejš stvolnatý hlava se změnila v masitou stopku, v horní části má stočené hrudní nožky, dole na stopce cementové žlázy
- *Balanus tintinnabulum* svijonožec přilepkový tělo ukryté v krunýři ve skořápce
- *Sacculina carcini* kořenohlavec krabí endoparazit krabů

Hexapoda - šestinozí

- tělo je členěno na hlavu, 3 článková hrud' (thorax) se 3 páry končetin, zadeček (abdomen) bez končetin (6 –11 článků)
- monofyletická Hexapoda se dělí na 2 sesterské skupiny: **Entognatha** (skrytočelistní) a **Ectognatha** (jevnočelistní)

Entognatha - skrytočelistní

- mandibuly a maxily vnořené do hlavové schránky
- složené oči jsou redukovány na dvě skupiny omatidií
- téměř všechny články tykadel jsou opatřeny svalovinou
- většinou půdní

Protura - hmyzenky

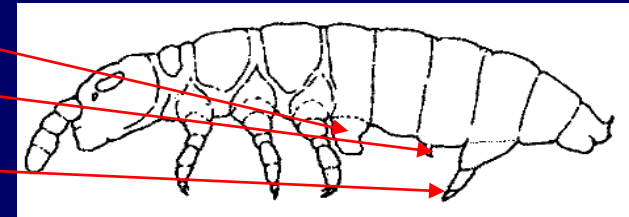
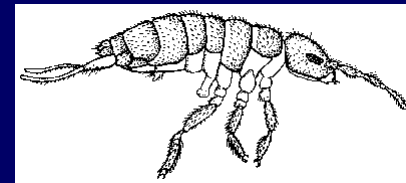
- drobní, půda a mech, bez tykadel, bez očí a pigmentu
- ústní orgány bodavě savé (mycelium hub), první pár končetin nahrazuje tykadla

Acerontomon doderoi (hmyzenka půdní)
ve smíšených lesích

Collembola - chvostoskoci

- epigeické druhy: pestře zbarveny, dlouhá tykadla, oči, furka
- endogeické druhy: nepigmentované, bez očí, furka redukována
- zadeček ze 6 čl.: na 1. čl. je ventrální tubus
na 3. čl. retinaculum
na 4. čl. furka

Podura aquatica (mákovka vodní)

černé zbarvení, na hladině a u břehů stojatých vod

Sminthurus (podrepka) kulovité tělo, louky

Tetradontophora bielensis (larvěnka obrovská)

robustní, žije v humusu či mechu vlhkých lesů

Campodeina - štětinatky

- saprofágové a fytofágové v půdě
- na hlavě mnohočlávková tykadla
- tělo bez pigmentu, na zadečku 2 vícečlávkové štěty - cerci

Campodea (štětinatka)

Japygina - škvorovky

- draví, zoofágové, loví chvostoskoky
- bez očí, dlouhá mnohočlávková tykadla
- štěty na konci těla klíšťkovité

Catajapyx confusus

(škvorovka jižní)

